

Volume II (2016)

Anonymous, Savaş Konularında Zeki ve Cesur Kadınlar

Anonymous, Tractatus de Mulieribus Claris in Bello

Çeviren: Emre ERTEN

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz 'açık erişimli' bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımı, eleştiri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımı, eleştiri ve çeviriler derginin web sitesinde (www.libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume II: Ocak-Aralık 2016) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atf Düzeni Anonymous, *Savaş Konularında Zeki ve Cesur Kadınlar*. Çev. E. Erten. *Libri* II (2016) 96-106. DOI: 10.20480/lbr.2016007

Geliş Tarihi: 07.03.2016 | Kabul Tarihi: 20.03.2016
Online Yayın Tarihi: 24.03.2016

Editörya Phaselis Research Project
www.libridergi.org

Γυναίκες ἐν Πολεμικοῖς Συνεταῖ καὶ Ἄνδρεῖαι¹

1. Σεμίραμις, Θυγάτηρ² μὲν, ὡς φησι Κτησίας, Δερκετοῦς τῆς Συρίας θεοῦ καὶ Σύρου τινός, ἣτις ἐτράφη ὑπὸ Σίμμα³, ὄντος ὑπέρτερου τοῦ βασιλέως Νίνου⁴. Γαμηθεῖσα δὲ Ὀνέφ, ὑπάρχει τινὶ βασιλικῶ, εἶχεν⁵ υἱοὺς <β'>⁶. Ἐλοῦσα δὲ Βάκτρα μετὰ τοῦ ἀνδρός (lacuna conicienda)⁷, ἐπιγυνοῦς Νίνος⁸ ἤδη γηραιὸς ὢν ἐγάμησεν. Ἡ δὲ ἐτέκνωσεν ἐξ αὐτοῦ Νινύαν παῖδα. Μετὰ δὲ τὸν Νίνου θάνατον ἐτείχισε τὴν Βαβυλῶνα ὀπτῇ πλίνθω καὶ ἀσφάλτῳ καὶ τὸ τοῦ Βήλου ἱερὸν κατεσκεύασεν. Ἐπιβουλευθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ Νινύου⁹ ἐτελεῦτησεν, ἔτη βιώσασα ξ <β'>¹⁰, βασιλεύσασα ἔτη μβ'.

2. Ζαρινανία. Αὕτη τελευτήσαντος τοῦ προτέρου ἀνδρός αὐτῆς καὶ ἀδελφοῦ Κυδραίου, Σακῶν βασιλέως, ἐγαμήθη Μερμέρω τῆς Παρθυαίων χώρας δυνάστη. Τοῦ δὲ Περσῶν βασιλέως ἐπιστρατεύσαντος, πολεμοῦσα καὶ τρωθεῖσα ἔφυγε, διωχθεῖσα δὲ ὑπὸ Στρυαγγαίου¹¹ ἰκετεύουσα¹² διεσώθη. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὑποχείριον αὐτὸν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς λαβὼν ἐβούλετο ἀνελεῖν. Ἡ δὲ δεομένη σώζειν καὶ μὴ πείθουσα, λύσασά τινας τῶν ἐαλωκότων σὺν αὐτοῖς τὸν Μέρμερον ἀνεῖλε, καὶ παραδοῦσα τῷ Πέρσῃ τὴν χώραν φιλίαν ἐποιήσατο πρὸς αὐτόν, ὡς ἱστορεῖ Κτησίας.

3. Νίτωκρις, Αἰγύπτου βασίλισσα, περὶ ἧς Ἡρόδοτος ἱστορεῖ, τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς ὑπ' Αἰγυπτίων ἀναρεθέντος τοὺς μάλιστα αἰτίους συγκαλέσασα καὶ ἔν τινι ἐπιμήκει οἴκῳ ἐστῖωσα διὰ τινος αὐλῶνος τὸν ποταμὸν αὐτοῖς ἐπεισήγαγεν, ἑαυτὴν¹³ δὲ εἰς οἰκημὰ τι σποδοῦ πλήρες ἐνέβαλεν.

4. Νίτωκρις Βαβυλωνία. Ταύτην φησὶν Ἡρόδοτος φρονιμωτέραν Σεμιράμιδος γενέσθαι βασίλισσαν. Τὸν τε γὰρ ποταμὸν γεφυρώσαι¹⁴ ἐν τῇ πόλει, τὴν τε λίμνην ὀρύξαι καὶ κρηπιδῶσαι κρηπίδι λιθίνῃ, τό τε ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ εἰς αὐτὴν ἐπιστρέψαι πρὸς τὸ βραδυτέραν τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον εἶναι. Καὶ τὸν τάφον δὲ τὸν ἐπὶ τῇ πύλῃ τὸν ἴδιον ταύτην φησὶ ποιῆσαι, τὸν ἐξαπατήσαντα Δαρεῖον, ὃς ὑπονοῶν ἀργύρια εὐρεῖν καὶ ἀνοίξας τὸν τάφον ταῦτα μὲν οὐχ εὗρε, γράμματα δὲ ἀπληστίαν πολλὴν καὶ αἰσχροκέρδειαν αὐτῷ ὀνειδίζοντα.

Savaş Konularında Zeki ve Cesur Kadınlar

Çeviren Emre ERTEN*

1. Semiramis: Ktesias'ın söylediğine göre¹⁵, Suriyeli tanrıça Derketo'nun ve bir Suriyelinin kızı, kral Ninos'un bir hizmetkârı olan Simmas tarafından büyütülmüştü. Bir kraliyet *hyparkhos*'u¹⁶ olan Onnes ile evlendikten sonra 2 (?) oğlu olmuştu. Kocasıyla beraber Baktra'yı ele geçirdiği zaman artık yaşlı bir adam olan Ninos onu tanıdı ve onunla evlendi. O da ondan Ninyas adlı bir oğlan doğurdu. Ninos'un ölümünden sonra Babylon'u tuğla ve katranla yapılmış bir duvarla çevirdi ve Belos tapınağını inşa etti. 62 (?) yıl yaşayıp 42 yıl hüküm sürdükten sonra, oğlu Ninyas tarafından bir komploya uğrayarak hayatını kaybetti.

2. Zarinaia: İlk kocası ve kardeşi olan Sakaların kralı Kydraios öldüğü zaman Parth Ülkesi'nin hükümdarı Mermeros ile evlendi. Perslerin kralı saldırdığı zaman (onunla) savaşırken yaralanınca kaçtı, Stryangaios tarafından takip edilince de, (hayatı için) yalvararak kurtuldu. Kısa bir süre sonra ise kocası bu adamı yakalayanca öldürmek istedi. Bu sefer Zarinaia onu kurtarmak için yalvarıp (kocasını) ikna edemeyince esirlerden bazılarını serbest bırakarak onlarla birlikte Mermeros'u öldürdü ve Ktesias'ın anlattığına göre¹⁷ ülkeyi Pers (kralına) verip onunla dostluk kurdu.

3. Nitokris: Herodotos'un kendisinden bahsettiği¹⁸ Mısır kraliçesi. Erkek kardeşi Mısırlılar tarafından öldürüldüğü zaman özellikle bunun sorumlularını davet edip onları büyük bir evde misafir etti. Sonra bir kanal yardımıyla nehri onların üzerine sevk etti, kendini ise külle dolu bir odaya attı.

4. Babylonlular Nitokris: Herodotos¹⁹, onun Semiramis'ten daha bilge bir kraliçe olduğunu, zira kentteki nehrin üzerine bir köprü kurduğunu, düşmanların ilerleyişini yavaşlatmak için (yapay) bir göl kazdırıp taşla kaplattığını ve nehrin akışını da bunun içine çevirdiğini anlatır. Ayrıca onun kendi mezarını da kentin giriş kapısı üzerine yaptırdığını, (böylece) hazine bulmayı hayal eden Dareios'u kandırdığını ve mezarı açtığı zaman paraları değil, onun büyük aç gözlülüğünü ve rezil kazanç hırsını ayıplayan bir yazıt bulduğunu söyler.

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Eski Yunan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul. emre.erten@istanbul.edu.tr

5. Ἀργεία. Τὸ μὲν γένος ἔχουσα ἀπὸ Πολυνεΐκου (lacuna conicienda)²⁰ ταύτην φησὶν Ἡρόδοτος τεκεῖν διδύμους παῖδας, καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ ἀνδρὸς Ἀριστοδήμου Λακεδαιμονίων βασιλέως μὴ θελήσει εἰπεῖν τὸν πρεσβύτερον τῶν βρεφῶν, ἀμφοτέροι ἐξ ἴσου²¹ τὴν βασιλείαν περιθεῖναι θέλουσαν· Ἐφὸδω μέντοι γενέσθαι φανερόν τῳ πρώτον ὑπὲρ αὐτῆς καὶ λούεσθαι καὶ τρέφεσθαι τὸν πρεσβύτερον.

6. Θειοσσά. Ταύτην φησὶ Τίμαιος κατὰ μὲν τὴν Φοινίκων γλῶσσαν²² Ἐλίσσαν²³ καλεῖσθαι, ἀδελφὴν δὲ εἶναι Πυγμαλίωνος τοῦ Τυρίων βασιλέως, ὑφ' ἧς φησὶ τὴν Καρχηδόνα τὴν ἐν Λιβύῃ κτισθῆναι. Τοῦ γὰρ ἀνδρὸς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Πυγμαλίωνος ἀνααιρεθέντος ἐνθεμένη τὰ χρήματα εἰς σκάφας μετὰ τινων πολιτῶν ἔφυγε, καὶ πολλὰ κακοπαθήσασα τῇ Λιβύῃ προσηνέχθη. Καὶ ὑπὸ τῶν Λιβύων διὰ τὴν πολλὴν αὐτῆς πλάνην Δειδῶ προσηγορεύθη ἐπιχωρίως. Κτίσασα²⁴ δὲ τὴν προειρημένην πόλιν, τοῦ τῶν Λιβύων βασιλέως θέλοντος αὐτὴν γῆμαι, αὐτὴ μὲν ἀντέλεγεν, ὑπὸ δὲ τῶν πολιτῶν συναναγκαζομένη, σκηψαμένη²⁵ τελετήν τινα πρὸς ἀνάλυσιν ὄρκων ἐπιτελέσειν, πυρὰν²⁶ μεγίστην ἐγγυς²⁷ τοῦ οἴκου κατασκευάσασα καὶ ἄψασα, ἀπὸ τοῦ δώματος αὐτῆς²⁸ εἰς τὴν πυρὰν²⁹ ἔρριπεν.

7. Ἄτοσσα³⁰. Ταύτην φησὶν Ἑλλάνικος ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἀριάσπου ὡς ἄρρενα τραφεῖσαν διαδέξασθαι τὴν βασιλείαν. Κρύβουσαν³¹ δὲ τὴν τῶν γυναιῶν³² ἐπίνοιαν, τιάραν πρώτην φορέσαι, πρώτην δὲ καὶ ἀναξυρίδας καὶ τὴν τῶν εὐνούχων ὑπουργίαν εὑρεῖν καὶ διὰ βίβλων τὰς ἀποκρίσεις ποιεῖσθαι. Πολλὰ δὲ ὑποτάξασα ἔθνη πολεμικωτάτη καὶ ἀνδρειοτάτη ἐν παντὶ ἔργῳ ἐγένετο.

8. Ῥοδογύνη, ἢ Περσῶν βασίλισσα³³, ὡς φησὶν Αἰσχίνης ὁ φιλόσοφος, μεγίστην ἐποίησε τὴν Περσῶν βασιλείαν. Οὕτως γὰρ φησὶν ἀνδρείαν αὐτὴν ἐν τοῖς ἔργοις καὶ φοβερὰν γενέσθαι, ὥστε ποτὲ περὶ τὴν ἄσκησιν τῶν τριχῶν οὐσαν, ἀκούσασαν ἀποστάντα τινὰ τῶν ἔθνων, ἀφιέναι μὲν ἡμιτέλεστον τὴν πλοκὴν, μὴ πρότερον δὲ ἀναπλέξασθαι πρὶν καταλαβοῦσαν ὑποτάξαι τὰ προειρημένα ἔθνη. Διὸ καὶ εἰκὼν αὐτῆς ἀνετέθη χρυσέα³⁴, τὰς μὲν ἡμίσεις³⁵ ἔχουσα τρίχας³⁶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς³⁷ ἀνατεπλεγμένας, τὰς δὲ ἡμίσεις³⁸ καθεμμένας.

5. Polyneikes'in soyundan gelme Argeia: Herodotos³⁹ onun ikiz erkek çocukları doğurduğunu ve Lakedaimonialıların kralı olan kocası Aristodemos'un ölümünden sonra ikizlerden hangisinin daha büyük olduğunu açıklamak istemediğini, zira her ikisinin de eşit şekilde tahta geçmesini arzu ettiğini söyler. Fakat daha büyük olan (şu) yolla ortaya çıktı; (o) annesi tarafından ilk önce yıkanan ve emzirilendi.

6. Theiosso: Timaios⁴⁰ onun Fenike dilinde Elissa⁴¹ olarak adlandırıldığını, Tyrosuların kralı Pygmalion'un kız kardeşi olduğunu ve Libya'daki Kartaca'nın da onun tarafından kurulduğunu söyler. Zira kocası, Pygmalion tarafından öldürülünce parasını gemilere yükleyip bazı yurttaşlarıyla beraber kaçtı ve birçok badiye atlattıktan sonra Libya'ya ulaştı. Pek çok defa yolunu şaşırmasından ötürü Libyalılar tarafından yerel dilde "Deido" olarak adlandırıldı. Daha önce değinilen kenti kurduğu zaman Libyalıların kralı onunla evlenmek istediğinde reddetti, ancak yurttaşları tarafından kabul etmeye zorlanınca ettiği yeminleri bozmak için gerekli olan bir ayini gerçekleştirmek zorunda olduğunu ileri sürüp, evinin yakınında çok büyük bir odun yığını hazırlatarak ateşe verdikten sonra kendini odasından ateşin içine attı.

7. Atossa: Hellanikos⁴² onun, babası Ariaspes tarafından erkek çocuğu gibi büyütüldüğünü ve sonra krallığın başına geçtiğini, ayrıca kadınlığını gizleyip ilk olarak *tiara* ve erkek pantolonları giydiğini, yine ilk olarak hadımların (saraydaki) görevini bulduğunu ve cevapları yazıyla verdiğini söyler. O birçok kabileyi yönetip, her eyleminde de son derece savaşçı ve cesur oldu.

8. Pers kraliçesi Rhodogune; filozof Aiskhines'in söylediğine göre Perslerin krallığını çok güçlendirdi. Çünkü onun, bir keresinde saçlarını ördüğü sırada halklarından bazılarının ayaklandığını duyunca örgüyü yarıda bıraktığını ve söz konusu kabileleri tekrar ele geçirip boyunduruk altına almadan önce de saçını örmeyecek kadar eylemlerinde atılgan ve korkutucu olduğunu söyler. Bu nedenle, başındaki saçların yarısı örgülü, diğer yarısı ise çözülmüş halde olan altından bir heykeli dikildi.

9. Λύδη⁴³. Ταύτην φησὶν Ξενοφίλος, ὁ τὰς Λυδικὰς ἱστορίας γράψας, γυναῖκά τε καὶ ἀδελφὴν εἶναι Ἀλυάτεω⁴⁴ (sic.) τοῦ Κροίσου προπάτορος. Ταύτης υἱὸς Ἀλυάτης (sic.) διαδεξάμενος τὴν τοῦ πατρὸς βασιλείαν ἐγένετο δεινῶς ὕβριστής, ὡς καὶ τὰ ἰμάτια ἀξιολόγων ἀνδρῶν περισχίσει καὶ προσπτύειν πολλοῖς. Αὐτῇ⁴⁵ δὲ τὸν μὲν⁴⁶ υἱὸν ὅσον ἐδύνατο κατέστειλεν, τοὺς δὲ ὕβριζομένους καὶ λόγοις χρηστοῖς καὶ ἔργοις ἡμείβετο. Πᾶσαν δὲ τῷ υἱῷ φιλοφροσύνην προσφέρουσα εἰς στοργὴν ἑαυτῆς πολλὴν αὐτὸν περιέτρεψε. Νομίσασα δὲ αὐτάρκως⁴⁷ ἀγαπᾶσθαι, σκηψαμένη ἀσθένειαν σίτου καὶ τῶν λοιπῶν ἀπέσχετο, τὸν δὲ παρεδρεύοντα καὶ ὁμοίως ἀσιτοῦντα κατασταλῆναι καὶ εἰς τοῦτο μεταβάλλεσθαι, ὥστε, φησὶν, ὀρθότατον⁴⁸ καὶ δικαιοτάτον αὐτὸν γενέσθαι.

10. Φερετῖμη, γυνὴ Βάττου⁴⁹. Αὕτη τελευτήσαντος αὐτῆς τοῦ παιδὸς δόλω αὐτὴ τὴν ἀρχὴν τῆς Κυρήνης κατέσχε, καὶ τὸν υἱοῦν βασιλέα καταστήσασα τοὺς ἀντιταξαμένους τῷ υἱῷ αὐτῆς Ἀρκεσίλα κατὰ θάλατταν εἰς Αἴγυπτον ἀπέστειλεν. Ἐπιπαραγενομένη δὲ αὐτῇ⁵⁰ πάντας ἀνεῖλε, συμπίεσασα τὸν ἔχοντα τὴν Αἰγύπτου ἀρχὴν τότε Ἀρυάνδην. Λαβοῦσα δὲ δύναμιν παρὰ τοῦ βασιλέως τοὺς Κυρηναίους πικρῶς ἐχειρώσατο, καὶ ἀναχωρήσασα εἰς Αἴγυπτον ἐτελεύτησε, καθὼς ἱστορεῖ Μενεκλῆς, ὁ τὰς Λιβυκὰς ἱστορίας γράψας.

11. Θαραγλία Μιλησία. Ταύτην φασὶν Ἀντιόχου βασιλεύοντος τῶν Θετταλῶν ἀφικομένην εἰς Θετταλίαν γήμασθαι Ἀντιόχῳ καὶ ἀποθανόντος ἐκείνου βασιεῦσαι Θετταλίας ἔτη λ', καὶ τὸν Περσῶν βασιλέα, ὅτε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐστρατεύετο, δέξασθαι καὶ ἀποπέμψαι μηδὲν ἑλαττωθεῖσαν.

12. Τάμυρις (sic.) Μασσαγετῶν⁵¹ βασίλισσα. Αὕτη καθὼς ἱστορεῖ Ἡρόδοτος ἄσπονδον αὐτῇ πόλεμον Κύρου καταγγείλαντος, ἔχουσα καὶ υἱόν, τὸ μὲν πρῶτον συνεβούλευε τῷ Κύρῳ ἐν τοῖς ἰδίοις μένοντι ἡσυχάζειν, εἰ δ' ἄρα ἐπιθυμοίη πολεμεῖν, ἀναχωρήσαντα τῆς χώρας τριῶν ἡμερῶν διάστημα δέξασθαι αὐτὴν μετὰ τοῦ στρατεύματος ἢ εἰς τὴν αὐτῆς ὁμοίως εἰσεῖναι. Τοῦ δὲ πρὸς αὐτὴν χωρήσαντος καὶ μάχῃ νικήσαντος καὶ τὸν υἱὸν ζῶντα αὐτῆς λαβόντος, πέμψασα πάλιν συνεβούλευεν ἀρκεσθέντα τῇ νίκῃ ἀποδόντα τὸν υἱὸν αὐτῇ ὑποστρέφειν εἰς τὴν ἰδίαν. Ἀπειθοῦντος δέ, ἐπεὶ ἔγνωτὸν παῖδα αὐτοχειρὶ διαφθαρῆναι σύμπαντι τῷ στρατεύματι ἐπελθοῦσα οὐ μόνον ἐνίκησεν ἀλλὰ καὶ αὐτὸν πεσόντα ἀναζητήσασα ἀντὶ τοῦ παιδὸς νεκρὸν⁵² ἠκίσασατο.

9. Lyde: Lydia tarihini yazan Ksenophilos⁵³, onun Kroisos'un atası Alyattes'in karısı ve kız kardeşi olduğunu söyler. Bu kadının oğlu olan Alyattes ise krallığı babasından devraldığı zaman saygın kişilerin elbiselerini yırtmak ve pek çoğuna tükürmek gibi korkunç bir suç işledi. O da oğlunu yapabildiği kadar geride tuttu ve hakarete uğrayanları da güzel sözlerle ve davranışlarla yatıştırdı. Oğluna ise tüm şefkatini gösterip, onu kendisine karşı büyük bir sevgi duymaya yöneltti. (Lyde) yeterince sevildiğine inandığı zaman hastalığını bahane ederek yemekten ve diğer geri kalan şeylerden uzak durunca, (Ksenophilos) onun da (annesine) eşlik ederek aynı şekilde yemek yemediğini ve son derece dürüst ve adil (birisi) olacak kadar değiştiğini söyler.

10. Battos'un karısı Pheretime: Oğlu bir komplo sonucu öldüğü zaman Kyrene'nin yönetimini bizzat üstlendi ve torununu kral tayin edip, oğlu Arkesilas'a⁵⁴ karşı çıkmış olanları da deniz yoluyla Mısır'a gönderdi. Ve (sonra) kendisi de gelip o zamanlar Mısır'ın yönetimini elinde bulunduran Aryandes'i⁵⁵ yanına çekerek hepsini öldürttü. (Pers) kralından da bir birlik alarak Kyrenelilere sert şekilde boyun eğdirdi. Ve Libya tarihinin yazarı olan Menekles'in bildirdiği üzere⁵⁶ Mısır'a döndükten sonra öldü.

11. Miletos'lu Thargelia: Onun, Antiokhos'un Thessialılara hükmettiği dönemde Thessalia'ya gelip Antiokhos'la evlendiğini ve onun ölümünden sonra 30 yıl boyunca Thessalia'yı yönettiğini, Hellas'a sefere çıktığı zaman Perslerin kralını ağırladığını ve hiçbir kayba uğramadan (onu) uzaklaştırdığını söylerler⁵⁷.

12. Massagetlerin kraliçesi Tomyris: Herodotos'un anlattığına göre⁵⁸ Kyros ona (ki bir oğlu vardı) anlaşma imkânı olmayan bir savaş ilan ettiği zaman, Kyros'a öncelikle kendi topraklarında barış içinde kalmasını ya da gerçekten savaşmak istiyorsa kendi ülkesinde 3 günlük bir mesafe boyunca geri çekilerek ordusuyla beraber onu (orada) karşılaşmasını ya da onun ülkesine aynı şekilde girmesini salık verdi. Kyros da ona karşı ilerleyip bir savaşta galip geldikten ve onun oğlunu sağ olarak ele geçirdikten sonra (Tomyris) tekrar bir haber gönderip, bu zaferle yetinerek oğlunu kendisine geri vermesini ve ülkesine dönmesini öğütledi. Fakat (Kyros), çocuğun intihar ettiğini bildiği için (bu teklifi) reddedince, (Tomyris) bütün ordusuyla saldırıp sadece kazanmakla kalmadı aynı zamanda ölmüş olan (Kyros'u) arayıp oğluna karşılık onun cesedini de parçaladı.

13. Ἀρτεμισία, Ἀλικαρνασσίς⁵⁹, θυγάτηρ Λυγδάμιος, ὡς φησιν Ἡρόδοτος. Αὕτη διὰ τὴν ἰδίαν ἀνδρείαν ἐπεστράτευσε τῷ Πέρσῃ, ἄρχουσα Ἀλικαρνασσέων⁶⁰, Κῶων, Νισυρίων⁶¹. Ταύτης, φησί, τὰ ἔργα καὶ τὰς γνώμας ὁ Πέρσης θαυμάζων ἀνέκραγεν, ὡς αἱ γυναῖκες μὲν αὐτῷ ἄνδρες, οἱ δὲ ἄνδρες γυναῖκες αὐτῷ γεγόνασιν. Ὅθεν καὶ μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῇ μὲν Ἀρτεμισίᾳ πανοπλίαν ἔπεμψε, τοῖς δὲ τῶν Φοινίκων στρατηγοῖς ἠλακάτας καὶ ἀτράκτους, τῆς μὲν τιμῶν τὴν ἀρετὴν τοῖς τῆς ἀνδρίας ἐπισήμοις, τῶν δὲ ἐξελέγχων τὴν μαλακίαν τοῖς τῶν γυναικῶν ἐπιτηδέμασιν.

14. Ὀνόμαρις, μία τῶν ἐν ἀξιώματι Γαλατῶν, καταπονουμένων ὑπ' ἀφορίας τῶν ὁμοφύλων καὶ ζητούντων φυγεῖν ἐκ τῆς χώρας, παραδιδόντων δὲ αὐτούς⁶² ἐν ὑποταγῇ τῷ θέλοντι ἀφηγεῖσθαι, μηδενὸς τῶν ἀνδρῶν θέλοντος τὴν τε οὐσίαν πᾶσαν εἰς μέσον ἔθηκε καὶ τῆς ἀποικίας ἀφηγήσατο, πολλῶν ὄντων ὡς εἰς (lacuna conicienda)⁶³ διαβάσά τε τὸν Ἰστρον⁶⁴ καὶ τοὺς ἐπιχωρίους μάχῃ νικήσασα τῆς χώρας ἐβασίλευσεν.

13. Herodotos'un söylediğine göre⁶⁵ Halikarnassoslu Artemisia Lygdamis'in kızıdır. Halikarnassoslulara, Koslulara ve Nisyroslulara hükmettiği sıralarda kişisel cesaretinden ötürü Pers (kralıyla) beraber sefere katıldı. Söylediğine göre Persli onun yaptıklarına ve sağduyusuna hayran kalarak, onun nazarında kadınların erkek, erkeklerin de kadın olduklarını haykırdı. Bu yüzden deniz savaşından sonra Artemisia'ya tam bir savaş donanımı, Fenikelilerin komutanlarına ise örekeler ve iğler gönderdi; böylece Artemisia'nın cesaretini yiğitlik nişanlarıyla onurlandırırken, onların gevşekliğini de kadınlara özgü eşyalarla teşhir ediyordu.

14. Onomaris: seçkin Galatlardan biri. Soydaşları kıtlık yüzünden sıkıntıya düşüp ülkeden kaçmak istedikleri zaman kendilerine liderlik etmek isteyen buyruğuna girmeyi önerdiklerinde, erkeklerden hiçbiri (bunu) istemeyince (Onomaris) tüm varlığını ortaya koyarak göçe önderlik etti, pek çok insanla beraber, yaklaşık ....., Istros'u (Tuna Nehri) geçip yerlileri savaşta yendikten sonra ülkeye hükmetti.

Notlar

- ¹ Modern literatürde bu kısa çalışma *Anonymus de Mulieribus* (Anonym. *de Mulier.*) veya *Anonymus Tractatus de Mulieribus Claris in Bello* olarak bilinmekte olup, Biblioteca Medicea Laurenziana'da muhafaza edilen ve MS XII-XIII. yüzyıldan kalma *Codex Laurentianus*'un içinde yukarıdaki Hellence başlıkla yer almaktadır (bk. Brodersen 2010, 149). Bu tercümede D. Gera ve K. Brodersen tarafından kullanılan metinler esas alınarak birbirleriyle karşılaştırılmıştır (bk. Gera 1997, 6-11 ve Brodersen 2010, 154-159). Ayrıca değerli görüşleri için Yrd. Doç. Dr. Ferit BAZ ve Okt. Dr. Emel KARAYEL'e teşekkürü bir borç bilirim.
- ² Θυγατήρ: Brodersen 2010, 154.
- ³ σιμο: Brodersen 2010, 154.
- ⁴ Veya Νίλου: Brodersen 2010, 154.
- ⁵ ἔσχεν: Brodersen 2010, 154.
- ⁶ Gera 1997, 6. Ancak Brodersen burada herhangi bir sayı vermemektedir.
- ⁷ Brodersen 2010, 154.
- ⁸ Veya Νεвоς: Brodersen 2010, 154.
- ⁹ Veya Νίνου: Brodersen 2010, 154.
- ¹⁰ Gera 1997, 6. Ancak Brodersen bu sayıyı ξ' (60) olarak vermektedir.
- ¹¹ Veya τοῦ Ἀγγαίου: Brodersen 2010, 154.
- ¹² ἰκετεύσασα: Brodersen 2010, 154.
- ¹³ Veya ἐαυτή: Brodersen 2010, 154.
- ¹⁴ γεφυρώσα: Brodersen 2010, 154.
- ¹⁵ *FGrHist* 688 F 1c.
- ¹⁶ ὑπαρχος (hyparkhos) kelimesi "yüksek dereceli memur", "yönetici", "vali" veya Perslerde "satrap" gibi anlamlara gelmektedir.
- ¹⁷ *FGrHist* 688 F 7.
- ¹⁸ Hdt. II. 100.
- ¹⁹ Hdt. I. 185-187.
- ²⁰ Brodersen 2010, 154.
- ²¹ Veya ἐξίσου: Brodersen 2010, 154.
- ²² γλώσσαν: Brodersen 2010, 154.
- ²³ Ἑλισσαν: Brodersen 2010, 154.
- ²⁴ Veya κτήσασα: Brodersen 2010, 156.
- ²⁵ Veya σκεψαμένη: Brodersen 2010, 156.
- ²⁶ πύραν: Brodersen 2010, 156.
- ²⁷ ἔγγυς: Brodersen 2010, 156.
- ²⁸ Veya αὐτήν: Brodersen 2010, 156.

- ²⁹ πύραν: Brodersen 2010, 156.
- ³⁰ Veya Λύπτουσα: Brodersen 2010, 156.
- ³¹ κρυβοῦσαν: Brodersen 2010, 156.
- ³² Veya γυνείων: Brodersen 2010, 156.
- ³³ βασιλίσα: Brodersen 2010, 156.
- ³⁴ χρυσεία: Brodersen 2010, 156.
- ³⁵ ἡμισεῖς: Brodersen 2010, 156.
- ³⁶ τριχᾶς: Brodersen 2010, 156.
- ³⁷ Veya κεφαλῆς: Brodersen 2010, 156.
- ³⁸ Bk. yuk. dn. 39.
- ³⁹ Hdt. VI. 52.
- ⁴⁰ *FGrHist* 566 F 82.
- ⁴¹ Veya Helissa, bk. yuk. dn. 24.
- ⁴² *FGrHist* 4 F 178a.
- ⁴³ Veya Λυδή: Brodersen 2010, 156.
- ⁴⁴ Ἄλυατέω: Brodersen 2010, 156.
- ⁴⁵ αὔτη: Brodersen 2010, 156.
- ⁴⁶ Brodersen'de yer almamaktadır.
- ⁴⁷ αὐταρκῶς: Brodersen 2010, 156.
- ⁴⁸ ὀρθώτατον: Brodersen 2010, 156.
- ⁴⁹ Veya Βαπτίου: Brodersen 2010, 156.
- ⁵⁰ Veya αὔτη: Brodersen 2010, 156.
- ⁵¹ Veya Μασαγετώ: Brodersen 2010, 158.
- ⁵¹ Hdt. I. 204-216.
- ⁵² νεκροῦ: Brodersen 2010, 158.
- ⁵³ *FGrHist* 767 F 1.
- ⁵⁴ Arkesilaos III, bk. Volkmann 1979, 730.
- ⁵⁵ Arykandes, bk. Volkmann 1979, 730.
- ⁵⁶ *FGrHist* 270 F 5.
- ⁵⁷ Hippias, *FGrHist* 6 F 3? bk. Brodersen 2010, 159.
- ⁵⁸ Hdt. I. 204-216.
- ⁵⁹ Veya Ἀλικαρνασίς: Brodersen 2010, 158.
- ⁶⁰ Veya Ἀλικαρνασέων: Brodersen 2010, 158.
- ⁶¹ Veya Νιουρίων: Brodersen 2010, 158.
- ⁶² Veya αὐτούς: Brodersen 2010, 158.
- ⁶³ Brodersen 2010, 158.
- ⁶⁴ Ἴστρον: Brodersen 2010, 158.
- ⁶⁵ Hdt. VII. 99; VIII. 68, 87-88, 93, 101-102.

BİBLİYOGRAFYA

Antik Kaynaklar

Anonym. *de mulier.*(= Anonymous, *de mulieribus*).

Kullanılan Metin ve Çeviri: “Mannhafte Frauen bei Polyainos und beim Anonymus de Mulieribus”. Ed. K. Brodersen, *Polyainos: Neue Studien/ Polyaeus: New Studies*. Berlin (2010) 149-159.

Hdt.

(= Herodotos, *Historiai*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: Herodotos, *The Persian Wars*. Trans. A. D. Godley, vols. I-IV. Cambridge, Massachusetts - London 1920-2004¹² (The Loeb Classical Library).

Modern Literatür

Brodersen 2010

K. Brodersen, “Mannhafte Frauen bei Polyainos und beim Anonymus *de mulieribus*”. Ed. K. Brodersen, *Polyainos: Neue Studien/Polyaeus: New Studies*. Berlin (2010) 149-159.

FGrHist

(= *Die Fragmente der Griechischen Historiker*)

Kullanılan Kaynak: *Die Fragmente der Griechischen Historiker*. Ed. F. Jacoby, vols. I-XV. Berlin - Leiden 1923-1958.

Gera 1997

D. Gera, *Warrior Women. The Anonymous Tractatus De Mulieribus*. Leiden, New York - Köln 1997.

KP

Der Kleine Pauly. München.

Volkman 1979

H. Volkman, “Pheretima (Φερετίμη)”. *DKP* 4 (1979) 730-731.